

Yabancılar İçin Türkçe Fiiller Sözlüğü

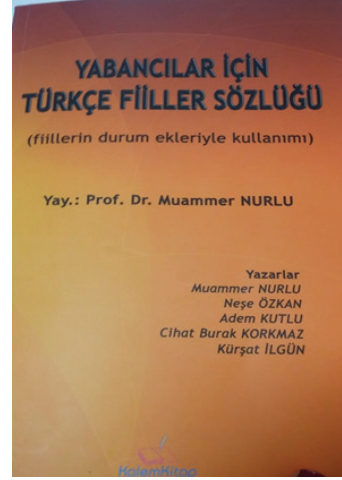
Yrd. Doç. Dr. Zeki GÜREL *

Muammer Nurlu-Neşe Özkan-Adem Kutlu-Cihat Burak Korkmaz-Kürşat İlgün; **Yabancılar İçin Türkçe Fiiller Sözlüğü (fiillerin durum ekleriyle kullanımı)**, Yay. (editör): Prof. Dr. Muammer Nurlu, Ankara 2017, XVI+395 s., Kalem Kitap.

Bu çalışma Türkiye Türkçesi öğrenmek isteyen yabancılar için, Türkiye Türkçesinde sıklıkla/çok kullanılan fiillerden derlenmiş bir sözlük olarak tasarlanıp kitap olarak yayımlanmıştır. Türkiye Türkçesini öğrenmek isteyen yabancıların yazılı ve sözlü anlatımda doğru cümle kurmalarını kolaylaştırmak amacıyla fiillerle ilişkiye giren kelimelerin hangi durum ekleri aldıkları bu kitapta gösterilmiş ve buna ilişkin örnek cümleler de verilmiştir.

Bu kitabın ortaya çıkışı bir yaşanmışlığı ve alandaki çalışmalara dayanan tecrübelerin sonucunda olmuştur. Bu konuyu kitabın editörlüğünü üstlenen Prof. Dr. Muammer Nurlu “Ön Söz”de şöyle anlatıyor:

2001-2003 yılları arasında, Gazi Üniversitesi tarafından Romanya'nın Köstence kentinde bulunan Ovidius Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde okutman olarak görevlendirildim. Bu fakültenin Balkan Dilleri Bölümü'ndeki Türkçe Birimi'nde çalıştım. İki yıl boyunca, Türkçe öğretmenin yanı sıra Türk dili, edebiyatı ve kültürüyle ilgili çeşitli derslere de girdim. Burada, Türkçeyi yabancılar için öğretirken karşılaştığım zorluklar dikkatimi çekti. Bir Türkçe öğretmenin aklının ucuna bile gelmeyecek konu ve kavramların bir yabancı için Türkçe öğrenmesinde ne kadar önemli olduğuna tanıklık ettim. O zamanlar, şimdiki gibi, yabancılar için Türkçe öğreten kitaplar fazla değildi. Ankara Üniversitesi Türkçe Öğretim, Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÖMER)'nin *Türkçe öğreniyorum* adını taşıyan kitapları vardı. Bu kitaplar (Başlangıç-Orta-İleri Türkçe) *Avrupa Diller için Ortak Başvuru Metni*'ne uygun bir çerçeveye oturtularak bugün daha kullanışlı hâle getirildi.

Ovidius Üniversitesi'nde Türkçe öğretirken en çok dikkatimi çeken konu öğrencilerin cümle kurarken fiillerin hangi ad durum ekini alacağını bilmemeleriydi. Yazarken de en çok bu eklerin kullanılmasıyla ilgili hatalar yapıyordu. Oysa Türkçede adlara yer, yön, bulunma, uzaklaşma, yükleme (belirtme) ve birliktelik gibi işlevler kazandıran ekler, durum ekleridir. Öğrenciler iyelik ekleriyle bu ekleri çoğu zaman karıştırıyordu. Kendi dillerinde o fiili nasıl kullanıyorlar ise Türkçede de öyle kullanıyorlardı. Oysa her dilin mantık örgüsü farklıydı. Romence (Rumence) düşünüp Türkçe konuşmak gülünç bir durum yaratıyordu. Gerçi Romence'de de ad çekimi vardı: ama, dillerin mantıkları aynı değildi.

Yukarıda tanık olduğum bu durumu daha sonraki yıllarda Gazi üniversitesi Türkçe Eğitim, Öğretim ve Araştırma Merkezi (Gazi TÖMER)'inde çalıştığım zaman da gözlemledim. Bu sorunu ortadan kaldırmak için Türkçedeki fiillerin ilişkiye girdiği sözcüklerle nasıl kullanıldığını göstermek gerekiyordu. Hem yurt içinde hem de yurt dışında alana ilişkin kazandığım deneyimlerimden yola çıktım.” (Nurlu, 2017:I-II).

Prof. Dr. Muammer Nurlu, anlaşıyor ki bu konuyla ilgili problemleri sahada bizzat yaşamış ve istiyor ki, aynı problemleri bugünkü öğreticiler ve Türkçe öğrenen yabancılar yaşamassınlar. Yani bu kitapla işi kolay kılmaya çalışıyorlar.

Muammer Nurlu bu çalışmasında yalnız değil. Gazi Üniversitesi'nde Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Türkçenin Eğitimi Anabilim Dalı'nda Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimine yönelik yüksek lisan ve doktora programlarında öğrencileriyle birlikte de bu konulara kafa yoran Muammer nurlu, talebelerinden oluşturduğu bir ekiple bu çalışmayı yapmış ve sonuçlandırmıştır. Muammer Nurlu ile birlikte bu kitabın diğer yazarları da şunlardır: Neşe Özkan, Adem Kutlu, Cihat Burak Korkmaz, Kürşat İlgin. Bu yazarların tamamı Gazi Üniversitesinde Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimi doktora programında öğrencidirler.

Kitapta , “Ön Söz”den sonra yer alan “Giriş”te; Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine son yıllarda daha fazla önem verilmekte olduğu ve bu alanda daha fazla çalışma yapıldığı vurgulandıktan sonra yabancı dil öğretiminde kelime bilgisinin buna bağlı olarak da sözlük çalışmalarının önemine değinilmiştir. Sözlük çalışmalarının önemine değinilirken de yabancıların kendi dillerindeki fiillerin hangi takı/edat (prepositon) alınca hangi anlama geleceğine ilişkin sözlük veya cümle kuruluşları üzerine onlarca kitap yazdıkları özellikle belirtilmiştir. Bu hususlar dile getirildikten sonra da Türkçeye ilgili böyle bir kitabın eksikliğine vurgu yapılmış ve bu kitabın işte bu eksikliği tamamlamak için alanının ilk kitabı olarak ortaya çıktığı söylenmektedir.

“Giriş”te, fiiller, fiillerin durum ekleriyle ilişkisi, ad durum ekleri, yapılarına göre Türkçe fiiller konuları ayrı başlıklar altında kısaca anlatılmıştır. Bunlar anlatılırken farklı dillerde; sırasıyla Fransızca'da, İngilizce'de, Arapça'da ve Rusça'da konunun nasıl işlendiği hususu da örneklerle anlatılmıştır (s.VII-XI). Belki de kitabın ikinci baskısında bu dört dile yenileri de eklenebilir; hatta eklenmelidir de...

“Giriş”in sonunda kaynakların da yazılmış olması konuyla ilgili yeni çalışmalar yapacaklar için bir ön hazırlık niteliği taşıması açısından önemlidir. Alanıyla ilgili olarak yayımlanan bu ilk çalışmada kaynakça daha geniş tutulseydi ilerde çalışma yapacaklar için bir kolaylık da sağlanmış olurdu diye düşünüyoruz.

Kitabın asıl kısmını “Yabancılar için Türkçe Fiiller Sözlüğü (fiillerin Durum ekleriyle kullanımı)” oluşturuyor (s.1-395). Sözlükte Türkiye Türkçesinin sık kullanılan fiilleri yer almaktadır. Kelimeler tespit edilirken Türk Dil Kurumu’nun İmlâ Kılavuzu’nun son baskısındaki fiil olan kelimeler ile yabancılar Türkçe öğretiminde son zamanlarda yaygın olarak kullanılan Ankara Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi TÖMER’lerinin kitaplarındaki kelimeler esas alınmıştır. Kitabın ikinci baskısı yapılırken Yunus Emre Enstitüsü’nün yabancılar Türkçe öğretmek için hazırlayıp yayımladığı “Yedi İklim” seti ve buna bağlı kitapların da taranarak kelime/fiiller varlığı zenginleştirilmelidir diye düşünüyoruz. Yunus Emre Enstitüsü’nün alanla ilgili yayınlarının taranarak bu sözlüğe eklemeye yapılması hep kitabın hedef kitlesini arttıracak/zenginleştirilecek hem de yurt dışına da açılmasını sağlayacaktır.

Sözlüğün kelime varlığı oluşturulurken aynı kökten gelen, zamanla aldığı yapım ekiyle yeni bir fiile dönüşmüş kelimelerin her biri ayrı bir fiil olarak sınıflandırılmıştır. (*gezmek, gezdirmek, gezdirilmek gibi*). Yardımcı fiilleri ve birleşik fiiller de çalışmada yerini almış (*hasta etmek, kabul etmek, kahrolmak vb. gibi*). İlgili bütün fiiller güncel Türkçede hangi durum ekleriyle kullanılıyorsa bu şekilleriyle sözlükte yerlerini almışlardır.

Bu sözlükte, fiillerle birlikte kullanılan durum ekleri o fiilin tanımından hemen önce yay ayrıç ( ) içinde (-i), (in), (-e), (-de), (-den), (-ile) biçiminde gösterilerek kullanıcının daha kolay ve çabuk anlaması amaçlanmıştır. Herhangi bir ek almayan fiillerden sonra ise (Ø) simgesi kullanılmıştır. Bu simgelerin kullanılmış olması kullanıcıların işini kolaylaştıracaktır. Eserde tek kelime olarak kullanılan fiiller (basit fiiller), türemiş ve birleşik fiiller veya yardımcı fiille kullanılan fiiller madde başı olarak verilmiştir. Bu yapılırken madde başı olarak verilen bu (basit, türemiş ve birleşik) fiillerin tanımları da yapılmıştır. Bu tanımların ardından da; Türkiye Türkçesini öğrenmek isteyen yabancıların belleğinde fiillerin daha kalıcı bir yer bulması amacıyla de somut örnekler verilmiştir.

Abartmak (-i): Bir şeyi daha önemli, daha fazla göstermek, mübalağa etmek. “Olayı çok abartıyorsun.” (s.3)

Züppeleşmek (): Toplumun benimsemediği tavırlar yol sergilemek. “Zengin olunca züppeleşmiş.” (s.395)

Kitapta, edebe mugayir veya argo diye kabul edilecek cinsten kelimelere de yer verilmiştir Mesela: “Ana avrat düz gitmek” (s.22). Bu türden kelimeler yabancılar Türkçe öğretimini için hazırlanan materyallerde yer almalı mı? Yoksa yer almamalı mı? Tartışmasına da artık bir açıklık kazandırılmalıdır diye düşünüyoruz. Bu vesileyle bu konu üzerinde de alanın uzmanlarını tefekküre davet etmek isteriz.

Her çalışmada olduğu gibi bu çalışmanın da yayına dönüştürülmesi sürecinde

bazı tashih hataları olmuştur. Kitabın yeni baskılarında bu hataların giderileceğine inanıyoruz. Fiillerle ilgili örnek cümleler kurulurken bazen mahallî söyleyişler olmuş. Böyle olmasında kitabın hazırlanmasında fiili olarak çalışanların bölge ağızları da etkili olmuş olabilir. Mahallî söyleyişler konusu da yabancılara Türkçe öğretiminde üzerinde durulması gereken tartışmalı hususlardan birisidir.

Bu kitap vesilesiyle şöyle bir teklifte bulunmak isteriz. “Yabancılara Türkçe Öğretiminin içeriği ve Tartışmalı Konuları” konulu bir çalıştay yapılmalıdır. Ama bu çalışmaya işin ehli olanlar mutlaka çağrılmalıdır. Çünkü bu alanda yapılan çalıştaylarda çoğu zaman alanla ilgisi olmayanlarla sahada hiçbir tecrübesi bulunmayanların da davetli olarak katıldıklarına şahit oluyor ve dil davamız adına üzülüyoruz.

Hem Türkiye’de hem de Türk Dünyasının Orta Asya ve Balkanlar bölgelerinde yıllarca yabancılara ve Türk soylulara Türkiye Türkçesi öğretme görevi yapmış, lisans ve yüksek lisans seviyesinde “Yabancılara Türkçe “ dersleri vermiş bir akademisyen olarak kanaatim şudur: Bu tür kitaplar/sözlükler yabancılarda yaygındır. Alanında bir ilk olan ve yabancılara Türkiye Türkçesi öğretiminde hem öğreticinin hem de Türkiye Türkçesi öğrenen yabancıların işlerinde bir kolaylık sağlayacağına inandığım bu kitap için başta Prof. Dr. Muammer Nurlu olmak üzere Neşe Özkan, Adem Kutlu, Cihat Burak Korkmaz ve Kürşat İlgün’ü kutluyoruz.

Kaynakça:

NURLU, Muammer, ÖZKAN Neşe - KUTLU Adem - KORKMAZ Cihat Burak - İLGÜN Kürşat; **Yabancılar İçin Türkçe Fiiller Sözlüğü (fiillerin durum ekleleriyle kullanımı)**, Yay. (editör): Prof. Dr. Muammer Nurlu, Ankara 2017, XVI+395 s., Kalem Kitap.